

ΧΡΥΣΟΥΛΑΣ Π. ΚΑΡΔΑΡΑ

Ἐπικουρικής καθηγητρίας

τῆς Ἀρχαίας Ἱστορίας

Ο ΦΟΝΟΣ ΤΟΥ ΙΠΠΑΡΧΟΥ (ΝΕΑ ΜΑΡΤΥΡΙΑ)

Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἀρχαίας Φιλιππουπόλεως, πλησίον τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Panajurishte (40 χλμ. Β.Δ. τῆς πόλεως Plovdiv), εὐρέθησαν τὸ 1949 ἑννέα χρυσᾶ σκεύη, εἰς τὰ ὅποια ἐδόθη συμβατικῶς ἡ ὀνομασία *θησαυρὸς τοῦ Panajurishte*¹. Τὰ σκεύη αὐτά, ἀποκείμενα σήμερον εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Plovdiv, εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

α) Ἑπτὰ χρυσᾶ ρυτά, ἔχοντα τὰ μὲν τέσσαρα μορφὴν κεφαλῆς ζώου, τὸ δὲ τρία κεφαλὴν γυναικός· β) χρυσῇ φιάλῃ, μεσόμφαλος· καὶ γ) χρυσοῦς ἀμφορεὺς.

Ἐξαιρέσει τῆς φιάλης, ἡ ὁποία φέρει ἐπαλλήλους σειράς κεφαλῶν Αἰθιόπων, ὡς καὶ τῶν τριῶν, ὑπὸ μορφὴν γυναικείας κεφαλῆς, ρυτῶν, τὰ ὅποια στεροῦνται οἰασθήποτε παραστάσεως, τὰ ἄλλα πέντε σκεύη τοῦ *θησαυροῦ*, ἤτοι τὰ τέσσαρα, ὑπὸ μορφὴν κεφαλῆς ζώου, ρυτά καὶ ὁ ἀμφορεὺς, φέρουν παραστάσεις, καὶ δὴ τὰ μὲν ρυτά ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ, ὁ δὲ ἀμφορεὺς ἐπὶ τοῦ σώματος.

Καὶ ἡ μὲν παράστασις τῶν τεσσάρων τούτων ρυτῶν ἔχει εὐκόλως ἀναγνωρισθῇ, διότι συνοδεύεται ὑπὸ ἐπιγραφῶν. Ἄλλ' ἡ τοῦ ἀμφορέως ἔχει παραμείνει προβληματική, διότι ἔλλείπει ἐξ αὐτῆς οἰασθήποτε ἐπιγραφή.

Οὕτω, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἐπιγραφῶν των, τὰ τέσσαρα ἐκ τῶν ὡς ἄνω ρυτῶν εἰκονίζουσι τὰ ἀκόλουθα θέματα: τὸ ἕν τὴν Κρίσιν τοῦ Πάριδος, τὸ δεύτερον τὸν Ἡρακλῆν καὶ τὸν Θησέα, τὸ τρίτον τὸν Διόνυσον καὶ τὴν μαινάδα Ἡριόπην καὶ τὸ τέταρτον τὴν Ἥραν, τὴν Ἀρτεμιν καὶ τὸν Ἀπόλλωνα.

Ἄλλ' ὁ ἀμφορεὺς, στερούμενος ἐπιγραφῶν, παρουσιάζει καὶ τὴν πλέον πολυπρόσωπον σκηνήν, διότι ἐμφανίζει ὀκτῶ συνολικῶς μορφάς, πρὸς

1. Βλ. Swoboda - Гончев, Neue Denkmäler antiker Thracien, 2 (1956), 118—64.

τούτοις δὲ καὶ ἐν οἰκοδομῇμα. "Ἦτοι: ἓνα σαλπικτὴν καὶ ἐξ ἄλλους ξιφοφοροῦντας ἄνδρας — ἐξ ὧν οἱ τέσσαρες ἔχουν ἀνασπάσει τὸ ξίφος καὶ οἱ δύο φέρουν ρόπαλα — ὥς καὶ μίαν μικρὰν ἀνδρικήν μορφήν μὲ μακρὰς χειρίδας, προβάλλουσιν τὸ ἄνω μέρος τῆς ἀπὸ μίαν ἡμιάνοικτον θύραν οἰκοδομήματος (Εἰκ. 1 α, β).

Αἱ ἐπιχειρηθεῖσαι ἐρμηνεῖαι τῆς σκηνῆς αὐτῆς εἶναι αἱ ἀκόλουθοι:

Αον. 'Επίσκεψις τοῦ 'Οδυσσεύως εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ βασιλέως Λυκομήδη τῆς Σκύρου, πρὸς παραλαβὴν τοῦ ἐκεῖ ὑπὸ τῆς Θέτιδος κρυβομένου 'Αχιλλεύως¹.

Βον. "Αγνωστον ἐπεισόδιον τοῦ κύκλου τοῦ 'Ηρακλέους².

Γον. 'Επεισόδιον τῆς ἐκστρατείας τῶν 'Επτά ἐπὶ Θῆβαις³.

Δον. Φόνος τοῦ Νεοπτολέμου παρὰ τὸν ναὸν τῶν Δελφῶν⁴.

Εον. Κωμασται ἐπιστρέφοντες ἀπὸ συμπόσιον καὶ συμπλεκόμενοι καθ' ὁδόν, ἐνῶ κάποιοι ἐξ αὐτῶν ἐπιχειροῦν νὰ εἰσέλθουν εἰς οἶκον ἐταίρων, διὰ τῆς ἡμιανοίκτου θύρας τοῦ οὐοίου προβάλλει τὴν κεφαλὴν «πορνοβοσκός»⁵.

ΣΤ. 'Επίθεσις τοῦ Πελοπίδα καὶ ὀπαδῶν του ἐναντίον τοῦ 'Αρχία, τοῦ Λεοντιάδη καὶ ἄλλων, φίλων των, ὀπαδῶν τῆς λακωνιζούσης μερίδος τῶν Θηβῶν, κατὰ τὸ 379 π.Χ.⁶

'Αλλά, πλὴν τῆς ἀπουσίας ἐπιγραφῶν, εἰς τὴν σκηνὴν αὐτὴν τοῦ ἀμφορέως, ἡ παρουσία ἄλλων στοιχείων φαίνεται νὰ διευκολύνῃ μίαν νέαν

1. Αὐτόθι (Conzev). 'Ἡ ἐρμηνεία αὐτὴ χωλαίνει αἰσθητῶς διότι, ὅπως ἔχει παρατηρηθῇ (βλ. J. G. Griffith, J. H. S. 94 (1974), 43) ἡ εἰς τὴν Σκύρον ἐπίσκεψις τοῦ 'Οδυσσεύως ἔχει διπλωματικὸν μᾶλλον χαρακτῆρα, ἐνῶ ἡ ἐπὶ τοῦ ἀμφορέως σκηνὴ παρουσιάζει ἐνοπλιον ἐπέμβασιν.

2. H. Hoffmann, R. M. 55 (1958), 121 κ. ἔ. 'Αλλά καὶ ἡ ἐρμηνεία αὐτὴ χωλαίνει, διότι ἐξηγεῖ τὰ ἄγνωστα δι' ἀγνώστων, ἔχει δὲ θεωρηθῇ «δογματικὴ» (βλ. Griffith, ἔ. ἀ., 44).

3. E. Simon, Antike Kunst 3 (1960), 1 κ. ἔ. 'Ἡ ἐρμηνεία αὐτὴ κρίνεται ἱκανοποιητικώτερα τῶν ἄλλων ἀλλὰ θεωρεῖται ὅτι παρουσιάζει ἀδυναμίας, κυρίως ὡς πρὸς τὴν ταύτισιν τῶν μορφῶν (βλ. Griffith ἔ. ἀ., 45).

4. G. Roux, Antike Kunst 7 (1964), 30 κ. ἔ. 'Αλλά καὶ ἡ ἐρμηνεία αὐτὴ θεωρεῖται ὅτι παρουσιάζει ὑπερβασίας, αἱ ὁποῖαι εἶναι δύσκολον νὰ δικαιολογηθοῦν (βλ. Griffith ἔ. ἀ., 45).

5. Αὐτόθι 46 κ. ἔ. 'Ἡ ἐρμηνεία αὐτὴ εἶναι δυνατόν νὰ χαρακτηρισθῇ ριζοσπαστικὴ, διότι, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς προηγουμένας, θεωρεῖ τὴν παράστασιν ὡς εἰκονίζουσιν σκηνὴν τῆς καθημερινῆς ζωῆς καὶ οὕτω δικαιολογεῖ τὴν ἐξ αὐτῆς ἀπουσίαν ἐπιγραφῶν. 'Αλλά καὶ ἡ ἐρμηνεία αὐτὴ παρουσιάζει ἀδυναμίας, διότι: ὁ σαλπικτὴς δίδει μίαν ἐπισιμότητα εἰς τὴν σκηνὴν· οἱ ἔχοντες ἀνασπάσει τὰ ξίφη των δὲν ὑποδύου ἀπλὴν συντροφίαν ἀλλὰ φονικὴν συμπλοκήν· τὰς φονικὰς διαθέσεις των δὲν συμμερίζονται οἱ δύο ροπαλοφόροι, οἱ εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ οἰκοδομήματος ἰστάμενοι, οἱ ὁποῖοι συζητοῦν μεταξὺ των ἀδιαφοροῦντες πρὸς ὅτι συμβαίνει εἰς τὴν πλησίον θύραν (τοῦ οἰκοδομήματος).

6. E. K. Borthwick, J. H. S. 96 (1976), 148—51. 'Ἡ ἐρμηνεία αὐτὴ παρουσιάζει τὴν παράστασιν ὡς ἀπεικόνισιν προσφάτου σχετικῶς ἱστορικοῦ γεγονότος, ἀγνώστου ὅμως κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον εἰς τὸ εὐρὸ κοινόν, ὥστε νὰ ταυτίζονται αὐτομάτως αἱ μορφαὶ ὑπὸ τοῦ θεατοῦ, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἀνάγκη ἐπιγραφῶν.

ερμηνείαν της. 'Εν δὲ τῶν στοιχείων αὐτῶν εἶναι ἡ ὁμοιότης δύο ἐκ τῶν ἐχόντων ἀνασπάσει τὰ ξίφη των ἀνδρῶν (Εἰκ. 4) πρὸς τὰ ἀγάλματα τῶν *τυραννοκτόνων* (ὅπως λ.χ. παρουσιάζονται ἐπὶ ἐρυθρομόρφου θραύσματος τῆς Villa Giulia (Εἰκ. 5) καὶ ἐπὶ νομίσματος τῆς Κυζίκου (Εἰκ. 6))¹.

Πρὸ τῆς ἐξετάσεως ὅμως τῆς ὁμοιότητος αὐτῆς, χρήσιμος εἶναι μία σύντομη ἀναδρομὴ εἰς τὰ τοῦ φόνου τοῦ 'Ιπάρχου², δεδομένου ὅτι ἡ ἐν λόγῳ παράστασις φρονούμεν ὅτι ἀποτελεῖ μίαν νέαν ἱστορικὴν πηγὴν διὰ τὸν φόνον αὐτόν.

Οἱ δύο *τυραννοκτόνοι*, ὁ 'Αρμόδιος καὶ ὁ 'Αριστογείτων, ὁ πρῶτος κατὰ πολὺ νεώτερος τοῦ δευτέρου, προέβησαν τὸ 514/13 π.Χ. εἰς τὴν δολοφονίαν τοῦ 'Ιπάρχου, ἥτοι τοῦ ἑνὸς τῶν δύο ἐκ νομίμου γάμου υἱῶν τοῦ Πεισιστράτου καὶ διαδόχων του εἰς τὴν τυραννίδα τῶν 'Αθηνῶν.

Καὶ δὲν κατελύθη μὲν τότε ἡ τυραννίς, ἀλλὰ τὸ γεγονός ὅτι ὁ 'Αρμόδιος καὶ ὁ 'Αριστογείτων ἐπλήρωσαν τὴν πρᾶξιν των διὰ τῆς ζωῆς των ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τόσῃν αἴγλην, ὥστε νὰ θεωρηθοῦν ἀργότερον ὡς ἐλευθερωταὶ τῶν 'Αθηνῶν.

Κατὰ τὰς μαρτυρίας ἀρχαίων συγγραφέων προσωπικοὶ λόγοι³ ὠδήγησαν τοὺς δύο τυραννοκτόνους εἰς τὸ ἐγχείρημά των, ἥτοι ἀντιζηλία μετὰ τοῦ 'Αριστογείτονος καὶ 'Ιπάρχου (ἢ Θεσσαλοῦ⁴, τρίτου Πεισιστράτιδος, ἐκ τοῦ μὴ νομίμου γάμου τοῦ Πεισιστράτου) ἢ θυμὸς τοῦ 'Αρμοδίου διὰ προσβολὴν τῆς ἀδελφῆς του ὑπὸ τοῦ 'Ιπάρχου⁵. 'Αλλ' οἱ δύο φίλοι παραδίδεται ὅτι ἀπεφάσισαν νὰ στραφοῦν κατ' ἀμοτέρων τῶν τυράννων, καὶ τοῦτο διότι ὁ φόνος μόνον τοῦ 'Ιπάρχου θὰ τοὺς ἄφηνεν ἐκτεθειμένους εἰς τὴν ἐκδικητικὴν μανίαν τοῦ ἀδελφοῦ του 'Ιππία.

Καθωρίσθη δὲ τὸ ἐγχείρημα νὰ γίνῃ τὴν ἡμέραν τῆς πομπῆς τῶν Μεγάλων Παναθηναίων, διότι τότε οἱ τύραννοι θὰ ἐνεφανίζοντο καὶ οἱ δύο δημοσίως καὶ οἱ συνωμόται θὰ ἠδύναντο νὰ κινηθοῦν ἐλευθέρως κατὰ τὴν πομπήν.

'Ενῷ ὅμως κατὰ τὴν (πρώτην) ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ 514/13 π.Χ. ὁ μὲν 'Ιππίας εὐρίσκετο εἰς τὸ τέρμα τῆς Παναθηναϊκῆς ὁδοῦ, *δεχόμενος* τὴν πομ-

1. Θραῦσμα ἐξ 'Ακράγαντος: Bakalakis Jh 33 (1941), 27, εἰκ. 13. Νόμισμα Κυζίκου: G. M. A. Richter, *Sculpture and Sculptors of the Greeks* (1970), εἰκ. 567.

2. Περὶ τῶν ἀρχαίων μαρτυριῶν περὶ τοῦ φόνου τοῦ 'Ιπάρχου βλ. F. Jacobi, *Atthis* (1949), 152 κ. ἔ. V. Ehrenberg, *Historia* 1 (1950), 515—48. A. J. Podlecki, *Historia* 15 (1966), 129—41. Περὶ τῆς χρησιμοποίησεως ἀντιφατικῶν στοιχείων, κυρίως ὑπὸ τῶν 'Αλκμεωνιδῶν, μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς τυραννίδος ἀλλὰ καὶ τὴν ρῆξιν τοῦ 'Ισαγόρα πρὸς τὸν Κλεισθένην (ἥτοι Φιλαϊδῶν καὶ 'Αλκμεωνιδῶν) βλ. ἐκτενέστερον Χ. Καρδαρά, 'Η κατάλυσις τῆς ἀθηναϊκῆς τυραννίδος καὶ ὁ ἀφηρωϊσμός των τυραννοκτόνων (ὑπὸ ἔκδοσιν).

3. Θουκ. 6. 54.

4. 'Αριστ., 'Αθ. πολ. 18.

5. Αὐτόθι καὶ Θουκ. 6. 55.

πὴν, ὁ δὲ Ἰππαρχος εὐρίσκετο πλησίον τῆς ἀφετηρίας τῆς, ἀποστέλλων αὐτήν¹, ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτων εἶδαν τὸν πρῶτον νὰ συνομιλῇ φιλικῶς μὲ ἓνα τῶν ἄλλων *συνωμοτῶν*². Νομίσαντες δὲ τότε ὅτι τὸ ἐπικείμενον ἐγχείρημά των εἶχε προδοθῇ εἰς τὸν τύραννον³, ὥρμησαν πρὸς τὸν προσωπικόν των ἐχθρόν, τὸν Ἰππαρχον, διὰ νὰ προλάβουν νὰ τὸν φονεύσουν, ἐνῶ εὐρίσκετο καθ' ὁδόν. Συναντήσαντες δὲ αὐτὸν παρὰ τὸ *Λεωκόρειον*, Ἰερὸν χθονίας φύσεως, κείμενον παρὰ τὴν Β. κλιτὸν τῆς Ἀκροπόλεως, καὶ ὀρμήσαντες κατ' αὐτοῦ μὲ τὰ ξίφη των, τὸν ἐφόνευσαν⁴.

Καὶ ὁ μὲν Ἀρμόδιος ἐφονεύθη ἐν συνεχείᾳ ἐπὶ τόπου, ὑπὸ προστρεζάντων συνοδῶν τοῦ Ἰπάρχου, ὁ δὲ Ἀριστογείτων κατῴρθωσε νὰ διαφύγῃ πρὸς στιγμὴν, χάρις εἰς τὴν ἐπακολουθήσασαν σύγχυσιν. Ἀλλὰ συνελήφθη καὶ αὐτὸς ἀργότερα· καὶ ἐφονεύθη κατὰ διαταγὴν τοῦ τυράννου, καὶ μάλιστα κατόπιν βασιανισμοῦ.

Ἐξαγριωθεὶς δὲ ἀκολούθως ὁ Ἰππίας, κατέστη στυγνὸς καὶ ἡ ἀνησυχία του ηὐξήθη ἐν συνεχείᾳ, λόγῳ καὶ ἄλλων αἰτίων, ὥστε κατέστη ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη διὰ τὴν Σπάρτην ἡ ἐξωσίς του ἐξ Ἀθηνῶν τὸ 511 / 10 π.Χ.

Οὕτω, παρ' ὅλον ὅτι ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτων δὲν κατέλυσαν τὴν ἀθηναϊκὴν τυραννίδα, ἐν τούτοις ἐθεωρήθησαν ἐλευθερωταὶ τῆς πόλεως των· καὶ ἐν καιρῷ ἐταυτίσθησαν εἰς τὴν λαϊκὴν συνείδησιν πρὸς τὸν μυθικὸν ἰδρυτὴν τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας, τὸν Θησέα⁵, οἱ δὲ συμπολῖται των τοὺς ἐτίμησαν πολλαπλῶς⁶.

Πλὴν τῶν ἀρχαίων γραπτῶν πληροφοριῶν, τὴν μεγάλην των δημοτικότητα μαρτυροῦν τὰ διασωθέντα ἀντίγραφα τῶν ἀγαλμάτων των, τὰ ὁποῖα ἰδρύθησαν εἰς τὴν Ἀγορὰν τῆς πόλεως, σωθὲν ἀπόσπασμα τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ βάθρου των, ἄλλη ἐπιγραφή μαρτυροῦσα πρὸς αὐτοὺς ἀποτιομένους τιμὰς, ὁ τάφος των εἰς τὸν Κεραμεικόν, χοαὶ πρὸς τιμὴν των ὑπὸ τοῦ πολέμαρχου καὶ πλείσται παραστάσεις τῶν ἀγαλμάτων των ἐπὶ ἔργων τῆς μικροτεχνίας⁷.

1. Αὐτόθι: ἐτύχανεν γὰρ οὗτος (ὁ Ἰππίας) δεχόμενος, ὁ δὲ Ἰππαρχος ἀποστέλλων τὴν πομπήν.

2. Αὐτόθι: ἰδόντες τινὰ τῶν κοινωνούντων τῆς πράξεως φιλανθρώπως ἐντυγχάνοντα τῷ Ἰππία...

3. Αὐτόθι: καὶ νομίσαντες μηνύειν...

4. Αὐτόθι: βουλόμενοί τι δράσαι πρὸ τῆς συλλήψεως, καταβάντες καὶ προεξανστάντες τῶν ἄλλων τὸν μὲν Ἰππαρχον διακοσμοῦντα τὴν πομπὴν παρὰ τὸ Λεωκόρειον ἀπέκτειναν, τὴν δ' ὅλην ἐλυμῆναντο πράξιν.

5. Βλ. C. Kardara A. J. A. 55 (1951), 293 κ. ἑ.

6. Βλ. A. Raubitscher, Dedications from the Athenian Acropolis (1949), 514. Ἐπίσης Podlecki ἑ. ἀ.

7. Αὐτόθι. Περὶ τῶν ἀγαλμάτων τούτων βλ. E. Buschor Sitz. Bay. 1940, ἀρ. 5. J. H. Jonkees, Mnemosene σ. 3, 13 (1947), 145—160. K. Schefold, Mus. Helv. 1 (1944), 189 κ. ἑ., 2 (1945), 263 κ. ἑ. G. Becatti Arch. Class 9 (1957), 97 κ. ἑ. S. Brunnsåker, The Tyrant Slayers

Διὰ τὸν φόνον ὁμως τοῦ 'Ιππάρχου, πλὴν τῶν γραπτῶν πηγῶν, ἔχουν διασωθῇ μόνον δύο παραστάσεις, ἤτοι μία ἐπὶ ἐρυθρομόρφου στάμνου (Εἰκ. 2) τοῦ Μουσείου τοῦ Würzburg¹, προερχομένου ἐξ 'Ετρουρίας καὶ χρονολογούμενου εἰς τοὺς περὶ τὸ 475 π.Χ. χρόνους· καὶ ἑτέρα ἐπὶ ἐρυθρομόρφου θραύσματος (Εἰκ. 3) σκύφου² τοῦ Μουσείου τῆς Villa Giulia εἰς τὴν Ρώμην, προερχομένου ἐκ Γέλας καὶ χρονολογούμενου εἰς τὴν δεκαετίαν 460 - 450 π.Χ. Εἰς ἀμφοτέρας ὁμως τὰς παραστάσεις τοῦ φόνου τοῦ 'Ιππάρχου ἡ σκηνὴ δὲν ἔχει ἀποδοθῇ ἀφηγηματικῶς ἀλλὰ συμβατικῶς· καὶ οὕτως ἐλάχιστα προσφέρει ἀπὸ ἱστορικῆς πλευρᾶς.

Συγκεκριμένως: Εἰς τὴν προσθίαν πλευρὰν τοῦ στάμνου τοῦ Würzburg (Εἰκ. 3α) εἰκονίζονται οἱ δύο τυραννοκτόνοι, καὶ δὴ ἱματιοφοροῦντες, ἐκ τούτων δὲ μόνον ὁ 'Αρμόδιος εἰκονίζεται εἰς τὴν γνωστὴν στάσιν τοῦ συντάγματος τῶν δύο ἀγαλμάτων των. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων μορφῶν τοῦ στάμνου εἰκονίζεται ὁ 'Ιππαρχος, πληττόμενος εἰς τὸ διάφραγμα διὰ τοῦ ξίφους ὑπὸ τοῦ 'Αριστογείτονος, ἐνῶ πρόκειται νὰ δεχθῇ καὶ ἕτερον πληγμὰ, εἰς τὴν κεφαλὴν, ὑπὸ τοῦ 'Αρμοδίου, ὁ ὁποῖος ἔχει ἤδη ὑψώσει τὸ ξίφος του.

Τῆς σκηνῆς αὐτῆς μετέχουν, πρὸς τούτοις, καὶ τρεῖς μορφαὶ ραβδοφόρων (*κορυνοφόρων*) - δορυφόρων, οἱ ὁποῖοι, εἰκονιζόμενοι ἐπὶ τῆς ὀπισθίας πλευρᾶς τοῦ στάμνου (Εἰκ. 3β), πιστεύεται ὅτι ἐκπροσωποῦν τοὺς σωματοφύλακας τοῦ τυράννου.

Εἰς τὸ θραῦσμα, ἐξ ἄλλου, τοῦ σκύφου τῆς Villa Giulia ἡ σκηνὴ αὐτὴ παρουσιάζεται ἀποσπασματικῶς, διότι ἐπὶ τῆς προσθίας πλευρᾶς τοῦ ἀγγείου σώζεται τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ 'Αρμοδίου καὶ μῆμα τοῦ ὀνόματός του (...*όδιος*) ἐτοιμαζομένου νὰ πλήξῃ τὸν 'Ιππαρχον —τοῦ ὁποῖου σώζεται ὡσαύτως μῆμα τοῦ ὀνόματός του (...*ρχος*)—, πίπτοντα κατὰ γῆς καὶ ἔχοντα προφανῶς ἤδη πληγὴ ὑπὸ τοῦ —μὴ σωζομένου— παρισταμένου 'Αριστογείτονος.

Τῆς αὐτῆς σκηνῆς μετέχουν, πρὸς τούτοις, ἐπὶ τοῦ σκύφου αὐτοῦ ἔνοπλοι ἄνδρες, εἰκονιζόμενοι ἐπὶ τῆς ὀπισθίας πλευρᾶς του, θεωρούμενοι δορυφόροι, μέλη τῆς σωματοφυλακῆς, τοῦ τυράννου.

'Αλλ' ὁ φόνος τοῦ 'Ιππάρχου, καὶ δὴ ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος διεξαγωγῆς του, εἰκονιζόμενος λεπτομερέστερον ἐπὶ τοῦ ἀμφορέως τοῦ Panajurische, παρουσιάζει μερικὰς ἀποκλίσεις. Οὕτως: 'Εκ τῶν ἑπτὰ κυρίων

of Kritios and Nesiotes (1955). Περί τῶν ἐν γένει στοιχείων δημοτικότητος τῶν δύο ἡρώων καὶ τῆς χρησιμοποίησός των ὑπὸ τῆς ἀθηναϊκῆς πολιτικῆς βλ. Podlecki ἔ. ἀ.

1. ARV², 256 ἀρ. 5 (ὑπὸ τοῦ Ζωγράφου τῆς Κοπενχάγης). Βλ. ἐπίσης B. Philippaki, *The Attic Stamnos* (1967), 69.

2. J. D. Bearley J. H. S. 68 (1948), 26 κ. ἔ.

ἀνδρικῶν μορφῶν, αἱ ὁποῖαι εἰκονίζονται ἐπὶ τοῦ ἀμφορέως αὐτοῦ, αἱ δύο, ἔχουσαι, ὡς ἐλέχθη, τὴν στάσιν τῶν ἀγαλμάτων τῶν *τυραννοκτόνων*, ἡδυναντο νὰ ταυτισθοῦν εὐκόλως ὑπὸ τοῦ ἀρχαίου θεατοῦ, δι' αὐτῶν δὲ ἦτο δυνατόν νὰ ἀναγνωρισθῇ καὶ ἡ ὅλη σκηνή, μὴ ὑπαρχούσης ἀνάγκης ἐπιγραφῶν.

Ἄλλ' αἱ δύο αὐταὶ μορφαὶ τοῦ ἀμφορέως, συγκρινόμεναι πρὸς τὰς μορφὰς τῶν ἀγαλμάτων τῶν *τυραννοκτόνων*, παρουσιάζουν μικρὰς ἀποκλίσεις, δεδομένου ὅτι: α) ἡ ἔχουσα τὸν δεξιὸν βραχίονα εἰς τὴν στάσιν τοῦ βραχίονος τοῦ Ἀρμοδίου μορφῇ, οὐσα πωγωνοφόρος, εἶναι τοῦ Ἀριστογείτονος, ἐνῶ ἡ ἔχουσα τὸν δεξιὸν βραχίονα εἰς τὴν στάσιν τοῦ βραχίονος τοῦ Ἀριστογείτονος, οὐσα νεανική, εἶναι μορφῇ τοῦ Ἀρμοδίου· β) ἡ κόμη τούτου εἶναι σχετικῶς μακρά, ἀκολουθοῦσα τὸν συρμὸν τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. Ἄλλ' αἱ ἀποκλίσεις αὐταὶ παρουσιάζονται διότι ὁ ἀμφορεὺς ἐφιλοτεχνήθη μακρὰν τῆς Ἀττικῆς, εἰς τὴν Β.Δ. Μικρὰν Ἀσίαν πιθανῶς καὶ κατὰ τὴν μετὰ τὸν Μ. Ἀλέξανδρον ἐποχὴν (βλ. ἄνωτ.).

Ἐξ ἄλλου, αἱ δύο αὐταὶ μορφαὶ τοῦ ἀμφορέως τοῦ Panajurishte παρουσιάζουν καὶ ὁμοιότητας πρὸς τὰς μορφὰς τῶν δύο κυνηγῶν λέοντος τοῦ ψηφιδωτοῦ τῆς Πέλλας¹, μιμουμένας ἐπίσης τὰς μορφὰς τῶν *τυραννοκτόνων* καὶ χρονολογουμένας εἰς τὴν αὐτὴν περίπου πρὸς τὸν ὡς ἄνω ἀμφορέα ἐποχὴν.

Αἱ ὑπόλοιποι κύριαι ἐπὶ τοῦ ἀμφορέως τούτου πέντε μορφαί, συνδυαζόμεναι πρὸς τὰς ἄλλας δύο (τῶν *τυραννοκτόνων*), ἀποκαλύπτουν τὰ ἀκόλουθα:

Ἐν πρώτοις, αἱ δύο ἐκατέρωθεν τῶν δύο *τυραννοκτόνων* μορφαί, ὁμοιάζουσαι πολὺ κατὰ τὴν ὄψιν, φαίνονται νὰ εἶναι, τρόπον τινά, ἀδελφοί (Εἰκ. 7). Ἐκ τούτων δὲ ὁ εἰς μόνον (Εἰκ. 7β) πρόκειται νὰ δεχθῇ πληγὰ παρ' ἀμφοτέρων τῶν «*τυραννοκτόνων*», ἔχει δὲ ἀνασπᾶσει τὸ ξίφος, διὰ νὰ ἀμυνθῇ, καὶ φέρει ἱμάτιον ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος, δίκην ἀσπίδος, διὰ νὰ προστατευθῇ. Ἡ μορφὴ αὐτὴ συνεπῶς εἶναι τοῦ Ἰπάρχου πιθανῶς, τοῦ ἐνὸς τῶν δύο Πεισιστρατιδῶν, εἰκονιζομένη μακρὰν τοῦ ἀδελφοῦ του, τοῦ Ἰππία, ἐνῶ πρόκειται νὰ δολοφονηθῇ.

Ἐξ ἄλλου, ἡ ὅλη φονικὴ σκηνὴ φαίνεται νὰ ἐκτυλίσσεται ἐπὶ ἀνωφερείας, ὅπως ἀποκαλύπτει ἡ ἀνοδικὴ παρουσίασις τοῦ ἐδάφους (Εἰκ. 1 β). Ἡ δὲ ἀνωφέρεια δὲ αὐτὴ ἀρχίζει εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ χώρου τῆς φονικῆς σκηνῆς. Ἐπὶ πλέον, ὁ χώρος τῆς σκηνῆς αὐτῆς φαίνεται κεῖται πλησίον οἰκοδομήματος, καὶ δὴ χθονίου χαρακτῆρος, ὅπως ἀποκαλύπτουν αἱ μορφαὶ τῶν Σφιγγῶν, διὰ τῶν ὁποίων διακοσμεῖται ἡ θύρα του (Εἰκ. 1 β).

1. Βιβλιογραφίαν τοῦ ψηφιδωτοῦ βλ. εἰς Δ. Παπακωνσταντίνου - Διαμαντοῦρου, Πέλλα I (1971), 66 σημ. 6.

Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ εἶναι οὕτω λίαν ἀποκαλυπτικά. Καὶ τοῦτο διότι ἡ ἀνωφερὴς καὶ πρὸ τοῦ οἰκοδομήματος τούτου διερχομένη ἀνωφερικὴ ὁδὸς εἶναι πιθανῶς ἡ παναθηναϊκὴ καὶ τὸ ἐπ' αὐτῆς καὶ εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν ἀφετηρίαν τῆς παρουσιαζόμενον χθόνιον οἰκοδόμημα εἶναι τὸ *Λεωκόρειον*, κείμενον εἰς τὴν Β. κλιτὺν τῆς Ἀκροπόλεως, γνωστὸν διὰ τὸν παρ' αὐτὸ φόνον τοῦ Ἱπάρχου. Ἡ διὰ τῆς ἡμιανοίκτου δὲ θύρας του, προβάλουσα τὸ ἄνω μέρος τῆς, ἔντρομος, μικρὰ ἀνδρική μορφή, φέρουσα μακρὰς χειρίδας, εἶναι, ὡς ἐκ τούτων, μορφή ἱερέως —δεδομένου ὅτι καὶ ἱερατικαὶ ἐνδυμασίαι ἀπαντοῦν ἐνίοτε μὲ μακρὰς χειρίδας— ἢ νεωκόρου¹ πιθανῶς, παρακολουθοῦντος τὴν σκηνήν.

Ἄλλα στοιχεῖα τῆς παραστάσεως τοῦ ἀμφορέως αὐτοῦ εἶναι ἀκόμη περισσότερον ἀποκαλυπτικά. Οὕτως:

Ἐν πρώτοις, ὁ σαλπικτής, ἡ πρώτη δηλαδή ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς ὅλης σκηνῆς μορφή (Εἰκ. 1 β καὶ 8 α), καὶ ὁ παρ' αὐτὸν εἰκονιζόμενος Πεισιστρατίδης, ὁ Ἱπίας, ἰστάμενοι εἰς τὸ χαμηλότερον τμήμα τῆς ὁδοῦ, ὑποδηλοῦν ὁ μὲν πρῶτος, σαλπίζων, ὅτι ἔχει ἀρχίσει ἤδη ἡ πομπὴ (σάλπιγγες χρησιμοποιοῦνται, ὡς γνωστόν, κατὰ τὰς μεγάλας ἐορτάς), ὁ δὲ δεύτερος, ἔχων ἀνασπάσει τὸ ξίφος, ὅτι ἔχει ἤδη πληροφορηθῇ τὰ τῆς κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του ἀποπείρας, εὐρισκόμενος ὁμῶς πλησίον τοῦ ἄκρου τῆς ὁδοῦ, σπεύδει μὲν πρὸς τὸν ἀδελφόν του μὲ ἀνεσπασμένον τὸ ξίφος ἀλλ', ὑψῶν τὴν ἀριστερὰν μὲ ἀνοικτὴν τὴν παλάμην (Εἰκ. 1 β καὶ 7 α), δηλοῖ πιθανῶς ὅτι εἰς οὐδὲν πρόκειται νὰ ὤφελῃσῃ ἡ σπουδὴ του αὐτῇ.

Ἡ παρουσίαις ὁμῶς αὐτῇ, τῆς σκηνῆς τῆς παναθηναϊκῆς ἐορτῆς τοῦ 514/13 π.Χ., ἐμφανίζουσα τὸν Ἱπία *στέλλοντα* καὶ ὄχι *δεχόμενον* τὴν πομπήν (βλ. ἄνωτ.), ὡς καὶ σπεύδοντα πρὸς τὸν χώρον τοῦ φόνου τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ ὄχι ἐκεῖ ὅπου ἦσαν οἱ ἔνοπλοι τῆς πομπῆς (ὅπως ἀναφέρει ἀρχαία πηγὴ)² παρουσιάζει ἀποκλίσεις. Ἄλλ' αἱ ἀποκλίσεις αὐταί, ὅπως καὶ αἱ παρατηρούμεναι εἰς τὰς μορφὰς τῶν δύο *τυραννοκτόνων*, ὀφείλονται πιθανῶς εἰς τὸ ὅτι ὁ ἀμφορεὺς ἐφιλοτεχνήθη μακρὰν τῆς Ἀττικῆς καὶ δύο περὶπου αἰῶνας μετὰ τὸ ἱστορικὸν γεγονός.

Ἐξ ἄλλου, αἱ δύο τελευταῖαι, ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ, ἀνδρικαὶ μορφαί, ἐξ ὧν ἡ μία ἡλικιωμένου καὶ ἡ ἑτέρα νέου ἀνδρός (Εἰκ. 1 β καὶ 8 β), συζητοῦσαι ὡς πατὴρ καὶ υἱός, ἐξ ὧν ὁ πρῶτος ἀναπαύομενος ἐπὶ τοῦ ροπάλου (*κορύνης*) του, ὡσάν ἐπὶ βακτηρίας, καὶ ὁ δεύτερος κρατῶν τὸ ἰδικόν του ρόπαλον διὰ τῆς δεξιᾶς, ἰστάμενοι δὲ παρὰ τὸ *Λεωκόρειον*, ἀλλ' εἰς τὴν ἄλλην τούτου πλευράν, ἀπ' ὅτι ὁ Ἀριστογείτων, ὁ Ἱπάρχος καὶ ὁ Ἀρμόδιος, ὑποδηλοῦν ὅτι εἶναι σωματοφύλακες τοῦ τυράννου, γνωστοῦ

1. Ἡ μορφή αὐτὴ ἔχει ἤδη ἐρμηνευθῇ ὡς νεωκόρος ὑπὸ τοῦ Roux (βλ. σημ. 5).

2. Θουκ. 6. 58.

όντος ὅτι οἱ *κορυνοφόροι*¹ ἀπετέλουν ἤδη ἐπὶ Πεισιστράτου φρουρὰν τῶν τυράννων. Καίτοι δὲ πλησίον τῆς σκηνῆς τοῦ φόνου, φαίνονται νὰ ἀδραννοῦν, ἔχοντες στρέψει τὰ νῶτα των πρὸς τὸ Ἱερὸν καὶ τὴν παρ' αὐτὸ ἐκτυλισσομένην συμπλοκὴν, συνδιαλεγόμενοι ἀνέτως μεταξύ των, ὥσάν νὰ μὴ συμβαίνει τίποτε ἀξιόλογον πλησίον των.

Οἱ ραβδοφόροι σωματοφύλακες τοῦ Ἰπάρχου ἐπὶ τοῦ στάμνου τοῦ Würzburg (Εἰκ. 2β) καὶ οἱ ὀπλίται σωματοφύλακες τοῦ αὐτοῦ τυράννου ἐπὶ τοῦ σκύφου τῆς Villa Giulia ἐνισχύουν τὴν ἄποψιν αὐτήν. Λεπτομέρειαι δὲ τῆς ἀμφιέσεως τῶν δύο *κορυνοφόρων* σωματοφυλάκων τοῦ Ἰπάρχου τοῦ ἀμφορέως τοῦ Panajurishte (Εἰκ. 8β) παρέχουν, ἐπὶ πλέον, νέα στοιχεῖα περὶ τοῦ φόνου του, ἄγνωστα μέχρι σήμερον ἀπὸ τὰς ἀρχαίας πηγὰς. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

Ὁ ἡλικιωμένος *κορυνοφόρος* τοῦ ἀμφορέως τοῦ Panajurishte κρατεῖ διὰ τῆς δεξιᾶς του ἀντικείμενον, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ προσηλώνει τὸ βλέμμα του, ὅπως καὶ ὁ νεώτερος καὶ παρ' αὐτὸν ἰστάμενος ἕτερος *κορυνοφόρος*. Τὸ ἀντικείμενον δὲ τοῦτο ἔχει ἤδη ἐρμηνευθῇ ὡς βαλλάντιον. Οὕτως, ἐπιτρέπεται νὰ θεωρηθῇ ὅτι, ἐνῶ ὁ Ἀριστογείτων καὶ ὁ Ἀρμόδιος προβαίνουν εἰς τὸν φόνον τοῦ Ἰπάρχου παρὰ τὸ *Λεωκόρειον*, μέλη τῆς φρουρᾶς τοῦ τυράννου ἀδραννοῦν κατὰ τὸν φόνον του, πιθανῶς διότι ἔχουν μόλις δωροδοκηθῇ.

Πρὸς τούτοις, λεπτομέρειαι τοῦ πολυτελοῦς ἱματίου τοῦ ἡλικιωμένου τῶν δύο τούτων *κορυνοφόρων*, καὶ διὰ τὴν ἑκ φύλλων πλουσία διακόσμησιν τῆς ὥας τοῦ κρασπέδου του, καθὼς καὶ τὰ πολυτελῆ πέδιλα τοῦ νεωτέρου ἐξ αὐτῶν, ἐνδεικτικαὶ ἐνὸς βίου μᾶλλον τρυφηλοῦ, ὑποδηλοῦν πιθανῶς τὴν αἰτίαν τοῦ δεκασμοῦ των.

Τὰ νέα αὐτὰ στοιχεῖα καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν προκύπτοντα συμπεράσματα ἄγουν οὕτως εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι τοῦ κατὰ τὴν παναθηναϊκὴν ἑορτὴν ἐγχειρήματος τῶν δύο *τυραννοκτόνων* προηγήθη πιθανῶς δωροδοκία ἐλαχίστων μελῶν (συνδεομένων οἰκογενειακῶς ἢ φιλικῶς) τῆς σωματοφυλακῆς τῶν τυράννων.

Ἄλλ' ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἐγείρει τὸ ἀκόλουθον ἐρώτημα: Ὅπισθεν τῆς δωροδοκίας αὐτῆς ἦσαν μόνον οἱ δύο *τυραννοκτόνοι* καὶ οἱ ὀλίγοι² στενοὶ φίλοι των, οἱ ὅποιοι φέρονται μυημένοι εἰς τὴν κατὰ τῶν τυράννων *συνωμοσίαν*; Ἡ μήπως τοῦ στενοῦ τούτου, διὰ λόγους ἀσφαλείας, κύκλου

1. Ἡροδ. 1. 59: ὁ δὲ δῆμος ὁ τῶν Ἀθηναίων ἐξαπατηθεὶς, ἔδωκε οἱ (εἰς τὸν Πεισιστράτον) τῶν ἀστών, καταλέξας ἄνδρας τούτους, οἱ δορυφόροι μὲν οὐκ ἐγένοντο Πεισιστράτου, κορυνοφόροι δέ· ξύλων γὰρ κορύνας ἔχοντες εἶποντο οἱ ὅπισθε· συνεπανάστατήσαντες δὲ οὗτοι ἅμα Πεισιστράτῳ ἔσχον τὴν ἀκρόπολιν. Ἀριστ., Ἀθ. πολ. 14: λαβὼν (ὁ Πεισιστράτος) τοὺς κορυνοφόρους καλουμένους, ἐπαναστὰς μετὰ τούτων τῷ δήμῳ κατέσχε τὴν ἀκρόπολιν.

2. Θουκ. 6. 56: ἦσαν δὲ οὐ πολλοὶ οἱ ζυνομοωκοῦντες ἀσφαλείας οὐνεκα.

συνωμοσίας μετέσχον καὶ ἄλλοι Ἀθηναῖοι ἀριστοκράται, καὶ δὴ πλούσιοι, πιθανῶς δὲ αὐτοὶ οὗτοι οἱ «Φιλαῖδαι», οἱ ὁποῖοι πιστεῦνται¹ ὅτι ἦσαν ἀναμειγμένοι εἰς τὸ κίνημα αὐτό· Ἡ ὑπὸ τοῦ ἀμφορέως τοῦ Panajurishte ὡς ἄνω παρεχομένη ἔνδειξις περὶ δεκάσμου τῶν κορυνοφόρων τοῦ τυράννου, ἐνισχύει τὴν δευτέραν ἄποψιν.

Ἡ ἐν γένει ἐρμηνεία τῆς παραστάσεως τοῦ ἀμφορέως τούτου, ὡς σκηνῆς τοῦ φόνου τοῦ Ἰπάρχου, ἐπαληθεύεται, ἐπὶ πλέον, καὶ ἐκ μιᾶς ἄλλης σημαντικῆς λεπτομερείας τῆς εἰκονιζομένης σκηνῆς:

Αἱ πέντε ἐκ τῶν ἐπτὰ κυρίων ἀνδρικῶν μορφῶν τῆς σκηνῆς (Εἰκ. 1β, 7 καὶ 8), καὶ συγκεκριμένως οἱ δύο τύραννοι, ὁ σαλπικτῆς καὶ οἱ δύο κορυνοφόροι σωματοφύλακες τοῦ Ἰπάρχου, φοροῦν ἐπισήμως τὸ ξίφος των, ἔχοντες ἀναρτήσει τὴν θήκην του διὰ τελαμῶνος, κρεμαμένου ἐκ τοῦ ὤμου των.

Ἀντιθέτως, οἱ δύο τυραννοκτόνοι στεροῦνται τελαμῶνος διὰ τὴν θήκην τοῦ ξίφους των, τοῦτο δὲ διότι, κατὰ τὰς ἀρχαίας πληροφορίας, τὸ εἶχον κρύψει ὑπὸ τὸ ἱμάτιόν των ἢ μὲ κλάδον μύρτου.

Ἡ λεπτομέρεια αὕτη, τῆς ἐπισήμου δηλαδὴ ὀπλοφορίας τῶν τυράνων καὶ τῶν μελῶν τοῦ περιβάλλοντός των μόνον, παρέχει μίαν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα, τὸ ὁποῖον ἔχει ἐγερθῆ λόγῳ τῶν ἀρχαίων, ἀντιφατικῶν μεταξύ των, πληροφοριῶν²: ἂν ἐπετρέπετο ἢ ὄχι εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἐπὶ Πεισιστρατιδῶν νὰ ὀπλοφοροῦν κατὰ τὴν παναθηναϊκὴν πομπήν.

Οὕτω, καὶ ἡ λεπτομέρεια αὕτη τῆς παραστάσεως τῶν δύο τυραννοκτόνων, τῶν τυράνων καὶ τῶν μελῶν τοῦ περιβάλλοντος τούτων, εἶναι ἀξιοσημείωτη ἀπὸ ἱστορικῆς πλευρᾶς ἐπὶ τοῦ ἀμφορέως αὐτοῦ.

Ἀπὸ ἱστορικῆς δὲ πλευρᾶς ἀξιοσημείωτη εἶναι καὶ ἡ ὅλη παράστασις τοῦ ἀμφορέως αὐτοῦ, ἐνὸς τῶν σκευῶν τοῦ θησαυροῦ τοῦ Panajurishte, δεδομένου ὅτι: ὁ θησαυρὸς αὐτὸς εὑρέθη εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἀρχαίας Φιλιππουπόλεως ἀλλὰ πιστεῦνται (βλ. ἀνωτ.) ὅτι ἐφιλοτεχνήθη εἰς τὴν Β.Δ. Μ. Ἀσίαν πιθανῶς, κατὰ τοὺς χρόνους μετὰ τὸν Μ. Ἀλέξανδρον³ ἐξ ἄλλου, ὅτι ἐν ἄλλῳ ἔργον μικροτεχνίας τῆς αὐτῆς περιοχῆς, νόμισμα τῆς Κυζίκου³, φέρει ὁμοίως παράστασιν τῶν τυραννοκτόνων.

Ἀμφοτέρα τὰ ἔργα αὐτὰ ὑποδηλοῦν οὕτω τὴν ἐντονὴν ἄσκησιν ἀθηναϊκῆς πολιτικῆς εἰς τὴν ἐν γένει περιοχὴν τῆς Προποντίδος, εἰς τὴν ὁ-

1. Βλ. Podlecki ἔ. ἀ. Βλ. ἐπίσης ἀνωτέρω Χ. Καρδάρᾱ, σημ. 1 σ. 53.

2. Θουκ. 6. 56: ἤλπιζον γάρ (οἱ τυραννοκτόνοι) καὶ τοὺς μὴ προειδότας (ἐκ τῶν Ἀθηναίων) εἰ ὁ ὅπως οὖτοι τολμήσειαν, ἐκ τοῦ παραρημα, ἔχοντάς γε ὅπλα, ἐθέλησειν σφᾶς αὐτοὺς ἐλευθεροῦν. Ἀριστ., Ἀθ. πολ. 18: ἀλλ' ὁ λεγόμενος λόγος ὡς ὁ Ἰππίας ἀποστήσας ἀπὸ τῶν ὅπλων τοὺς πομπεύοντας ἐφώρασε τοὺς τὰ ἐγχειρίδια ἔχοντας οὐκ ἀληθῆς ἐστίν· οὐ γάρ ἔπεμπον τότε μεθ' ὅπλων ἀλλ' ὕστερον τοῦτο κατεσκεύασεν ὁ δῆμος.

3. Βλ. ἀνωτέρω σημ. 1 σ. 53.

ποίαν γνωστή είναι, ἐξ ἴσου, καὶ ἡ ἄσκησις σπαρτιατικῆς πολιτικῆς μετὰ τὴν κατὰ τὸν 4ον αἰ. π.Χ. ὑπὸ τῆς Σπάρτης υἰοθέτησιν τῆς αἰγλῆς τῶν Πελοπιδῶν - 'Ατρειδῶν καὶ τῆς κατὰ τῆς Τρωάδος ἐκστρατείας τῶν μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς συμμάχων¹.

Τὸ παλαιὸν αὐτὸ ἐνδιαφέρον τῶν δύο τούτων ἡγετίδων ἐλληνικῶν δυνάμεων διὰ τὴν εὐαίσθητην αὐτὴν περιοχὴν, τῆς Προποντίδος, καὶ τὴν κατὰ καιροὺς δημιουργίαν πίστεως περὶ δυνατότητος συνυπάρξεως τῶν συμφερόντων τῶν ὑποδηλοῖ πιθανῶς ἡ παράστασις ἐνὸς ἄλλου χρυσοῦ σκεύους τοῦ *θησαυροῦ* (βλ. ἄνωτ.), ἥτοι τοῦ ἐνὸς τῶν ὑπὸ μορφὴν κεφαλῆς ζώου ρυτῶν, ὅπου ὁ *'Ηρακλῆς*, ὁ παραδοσιακὸς δωρικὸς ἥρωας, εἰκονίζεται παραπλεύρως τοῦ *Θησέως*, τοῦ παραδοσιακοῦ ἥρωος τῶν 'Αθηνῶν. 'Ο παραλληλισμὸς δὲ τῶν δύο τούτων ἡρώων ἀπαντᾷ εἰς ἔργα τέχνης ἤδη ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 6ου αἰ. π.Χ.².

'Η διατήρησις ὅμως τῆς παραδόσεως τῶν *τυραννοκτόνων* εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Προποντίδος καὶ τῆς Β.Δ. ἐν γένει Μ. 'Ασίας καὶ κατὰ τὸν 4ον αἰ. π.Χ. συνάδει πρὸς τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα, τὰ ὅποια, ὅπως φαίνεται καὶ μόνον ἀπὸ τὰ ἐρυθρόμορφα ἀγγεῖα τοῦ λεγομένου ρυθμοῦ Kertsh³, ἀναπτύσσει ἡ πόλις τῶν 'Αθηνῶν κατὰ τὴν περίοδον αὐτήν.

Χωρὶς οὕτω νὰ ὑποτιμηθῇ ἡ καλλιτεχνικὴ σημασία τοῦ ἀμφορέως τοῦ *θησαυροῦ* τοῦ Panajurishte, δεόν νὰ τονισθῇ ἐδῶ ἡ σημασία του κυρίως ἀπὸ ἱστορικῆς πλευρᾶς.

1. Χ. Καρδαρά, 'Αρχαῖκή Πολιτικὴ τῆς Σπάρτης (1975).

2. Βλ. J. P. Barron, J. H. S 92 (1972), 23. 28.

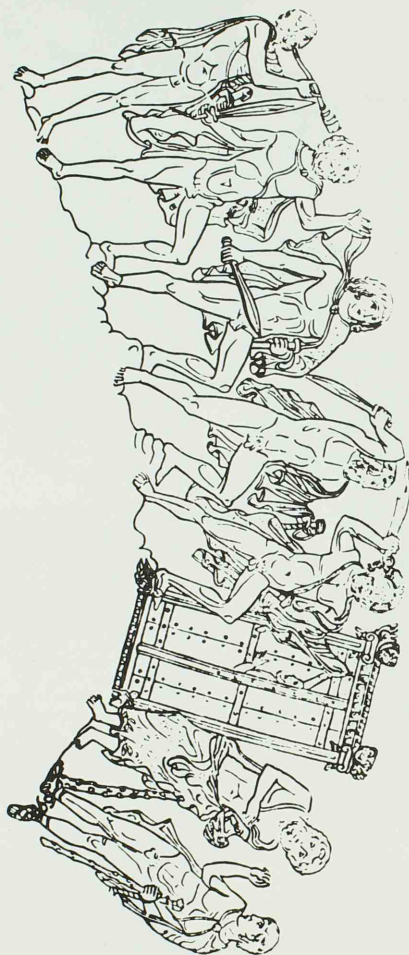
3. K. Schefold, Kertscher Vasen (1930). Untersuchungen zu den Kertscher Vasen (1934).

ΠΑΡΕΝΘΕΤΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

(Ὁ φόνος τοῦ Ἰπάρχου — νέα μαρτυρία)

Εἰκ. 1α. Ἀμφορεὺς τοῦ Panajurishte.

Εἰκ. 1β. Ἀμφορεὺς τοῦ Panajurishie.

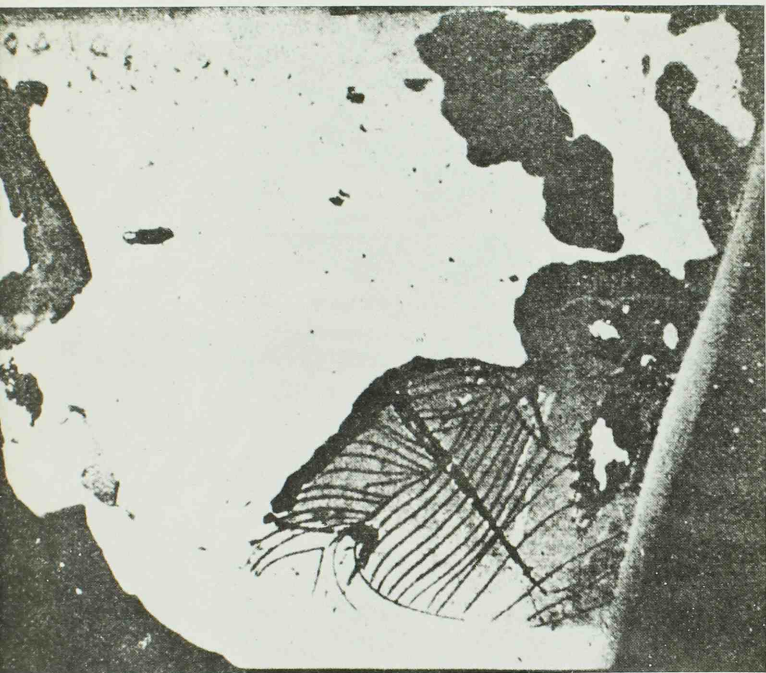
α

β

Εικ. 2(α,β). Στάμνος Würzburg.

Εἰκ. 3. Θραῦσμα σκύφου Villa Giulia (ἐκ Γέλας).

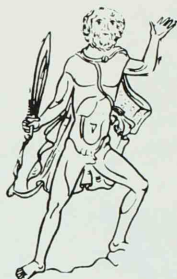
Εἰκ. 4. Οἱ τυραννοκτόνοι ἐπὶ τοῦ ἀμφορέως τοῦ Panajurishte.

Εἰκ. 5. Οἱ τυραννοκτόνοι ἐπὶ θραύσματος ἐξ 'Ακράγαντος.

Εἰκ. 6. Οἱ τυραννοκτόνοι ἐπὶ νομίσματος τῆς Κυζίκου.

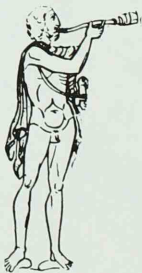

α

β

Εἰκ. 7. Οἱ δύο Πεισιστρατίδαι
ἐπὶ τοῦ ἀμφορέως τοῦ Panajurishte.
(α. 'Ιππίας - β. 'Ιπάρχος)

α

β

Εἰκ. 8α. 'Ο σαλπιγκτὴς τῆς πομπῆς ἐπὶ τοῦ ἀμφορέως τοῦ Panajurishte.

Εἰκ. 8β. Οἱ δύο κορυνοφόροι τοῦ ἐνὸς τῶν τυράννων ἐπὶ τοῦ ἀμφορέως τοῦ Panajurishte.